

застосування української мови) від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-99#Text>

7. Мовна політика в Україні. Мего-Інфо - Юридичний портал №1. URL:

<https://mego.info/%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%D0%B2-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96>

[6](https://mego.info/%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%D0%B2-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96)

Дамаскін Михайло Олексійович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
факультету правничих наук
Національного університету «Києво-
Могилянська академія»

Науковий керівник:

Доценко Олена Леонідівна,
доцент кафедри української мови
Національного університету «Києво-
Могилянська академія», кандидат
філологічних наук, доцент

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ УПОВНОВАЖЕНОГО ІЗ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ

Функціонування української мови як державної регулюється Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» 2019 р., а також спеціальними мовними статтями низки правових актів. У цьому нормативному комплексі центральна роль відводиться Уповноваженому із захисту державної мови, функціонування

якого є основоположним фактором забезпечення дотримання мовного законодавства.

Нині інституція Уповноваженого функціонує згідно з моделлю омбудсмена, спрямованою переважно на реагування на порушення, попри те, що відповідно до ст. 56 закону «Уповноважений здійснює державний контроль за застосуванням державної мови у випадку, визначеному частиною третьою статті 55 цього Закону, а також за власною ініціативою» [1]. Отже, з-поміж ключових проблем такої діяльності слід виділити тривалість і реактивний характер поточної моделі роботи. Така структура значною мірою обмежує ефективність контролю, особливо у швидкоплинному секторі послуг і публічного простору, де порушення мовного законодавства можуть мати масовий та системний характер, поширюючись дуже швидко. Тобто формат діяльності Уповноваженого часто зводиться до постфактум реагування на вже вчинені правопорушення замість запобігання їм.

Для підвищення ефективності пропонуємо скористатися позитивним досвідом Латвії, де функціонує сильний і проактивний орган контролю. Наша ідея полягає у трансформації інституту Уповноваженого: від «омбудсмена» до «інспекторату». Суть пропозиції: створення Державної мовної інспекції, що посилить інституційну спроможність органу контролю. Для цього пропонуємо доповнити статтю 56 пунктом про створення в структурі Секретаріату Уповноваженого Державної мовної інспекції, основними повноваженнями якої мають стати планові та позапланові інспекційні заходи (рейди) щодо дотримання вимог Закону. Основними сферами такого контролю мають стати: обслуговування споживачів; публічний простір; діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування. Це перетворить контроль із суто реактивного (за скаргою) на проактивний та превентивний (завдяки рейдам та плановим перевіркам), суттєво підвищуючи рівень дотримання закону.

Наразі процедура надто бюрократизована для такої динамічної сфери, як обслуговування.

Другим аспектом, який, на нашу думку, потребує перегляду й удосконалення, є система санкцій за порушення мовного законодавства. Стаття 57 «Порядок накладення штрафів на суб'єктів господарювання за порушення закону щодо застосування державної мови у сфері обслуговування споживачів» Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» визначає механізм діяльності Уповноваженого, зокрема обумовлює процеси, які включають складання акта, оголошення попередження та надання строку в 30 днів для усунення зафіксованого порушення. Штрафні санкції можуть бути застосовані лише у разі повторного порушення протягом року. Вважаємо такі заходи впливу на порушників малоефективними й пропонуємо зміни до аналізованої статті закону, покликані спростити процедуру накладення штрафів за окремі, чітко визначені види порушень, особливо у сфері обслуговування (ст. 30 Закону). Пропонуємо таку редакцію ч. 1 статті 57: «У разі порушення вимог статті 30 цього Закону Уповноважений або його представник складає протокол та виносить постанову про накладення штрафу. Попередження застосовується лише у випадку, якщо порушення вчинене вперше і є малозначним». Перевагами таких змін вважаємо:

- у сфері послуг, де вимоги чіткі («обслуговування державною мовою»), штраф має накладатися одразу. Це припинить практику ігнорування закону до моменту повторної перевірки;

- це стосується лише найбільш масових і публічних порушень, як-от: відсутність державної мови у меню, вивісці чи відмова у спілкуванні державною мовою;

- для малозначних порушень (наприклад, незначні недоліки у перекладі) залишається можливість застосувати попередження.

Для підтримки інституційної трансформації пропонується створення громадської організації «Мовний інспекторат громади», метою якої є сприяння дотриманню мовного законодавства та здійснення громадського моніторингу. Основні напрями діяльності ГО:

- адвокаційний – підготовка пропозицій до Верховної Ради та урядових структур щодо змін до статей 56 і 57 Закону;

- контрольний – формування мережі волонтерів, які здійснюватимуть незалежний моніторинг дотримання мовного законодавства у сфері обслуговування;

- освітній – проведення семінарів для підприємців і громадян щодо їхніх прав і обов'язків у сфері застосування державної мови.

Така ініціатива посилить участь громадянського суспільства у захисті мовних прав і забезпечить публічний контроль за дотриманням Закону.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2704-19>